

Obowiązkowe ubezpieczenie OC syndyka

Ustawa o licencji syndyka – zagadnienia intertemporalne

Ustawą o licencji syndyka³ przed osobami ubiegającymi się o powołanie do pełnienia funkcji syndyka w postępowaniu upadłościowym ustawodawca postawił wymagania w postaci: legitymowania się licencją oraz obowiązku posiadania polisy OC. Wspomniana ustawa wprowadziła radykalne zmiany w zasadach naboru kandydatów do tej funkcji. Z uwagi na fakt, że postępowania upadłościowe trwają średnio kilka lat, w praktyce częstokroć można spotkać się z postępowaniami, które w dacie wejścia w życie u.l.s. były w toku, a w których czynności wykonywali syndycy powołani według starych przepisów. Powyższe daje więc asumpt do rozważenia zagadnień intertemporalnych związanych z wprowadzeniem do polskiego porządku prawnego wspomnianych instytucji.

LICENCJA SYNDYKA – UREGULOWANIA DE LEGE LATA

Ustawa o licencji syndyka nie została uchwalona równoległe z ustawą – Prawo upadłościowe i naprawcze⁴, mimo że ta druga w art. 157 ust. 1 wprowadziła zasadę, według której warunkiem powołania konkretnej osoby do pełnienia funkcji syndyka ma być posiadanie przez nią licencji. Ustęp 3 ww. artykułu z kolei stanowił, iż zasady i tryb wydawania licencji miała określać odrębna ustawa. Realizacja dyspozycji art. 157 ust. 3 p.u.n. została jednak odłożona w czasie z uwagi na przepis art. 54¹ ust. 1 p.u.n., stanowiący, że do czasu wydania ustawy wprowadzającej instytucję licencji syndyka od syndyka, nadzorcę sądowego albo zarządcy i ich zastępców nie wymagano jej posiadania. W związku z tym w obecnie prowadzonych

postępowaniach upadłościowych – w zależności od daty ich wszczęcia – syndykami są osoby, które stosownej licencji nie mają. Takie przypadki występują wówczas, gdy postępowania upadłościowe prowadzone są na podstawie przepisów Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej – Prawo upadłościowe⁵, a także już pod rządami p.u.n., o ile syndyka bez licencji powołano przed upływem okresów przejściowych, wprowadzonych u.l.s.⁶

W poprzednim stanie prawnym katalog wymagań stawianych kandydatom do pełnienia funkcji syndyka nie był rozbudowany. Określało je rozporządzenie ministra sprawiedliwości w sprawie szczególnych kwalifikacji oraz warunków wymaganych od kandydatów na syndyków upadłości⁷. Przede wszystkim nie istniało wymaganie w postaci potwierdzenia posiadanej wiedzy w formie specjalistycznego egzaminu; zgodnie z § 1 rozporządzenia kandydat na syndyka musiał spełnić łącznie następujące warunki:

- 1) wyższe wykształcenie⁸;
- 2) co najmniej 5-letni okres pracy na stanowiskach kierowniczych lub samodzielnych w zakresie zarządzania przedsiębiorstwem oraz znajomość prawa gospodarczego, cywilnego, pracy i finansów (dla osób z wykształceniem prawniczym albo ekonomicznym okres ten wynosił 3 lata)⁹;
- 3) niekaralność za popełnione umyślnie przestępstwo przeciwko mieniu;

⁵ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.10.1934 r. – Prawo upadłościowe (tekst jedn.: Dz.U. z 2012 r., poz. 1112 ze zm.).

⁶ Por. J. Sławek, *Syndyk w postępowaniach upadłościowych w Polsce*, „Edukacja Prawnicza” 2014, nr 6, s. 16.

⁷ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 16.04.1998 r. w sprawie szczególnych kwalifikacji oraz warunków wymaganych od kandydatów na syndyków upadłości (Dz.U. nr 55, poz. 359).

⁸ Z tym, że osoba fizyczna mająca wykształcenie średnie, która przed dniem wejścia w życie rozporządzenia pełniła funkcję syndyka przez okres co najmniej dwóch lat, mogła być wyznaczana syndykiem upadłości, jeżeli posiadała pozostałe kwalifikacje.

⁹ Tego warunku nie wymagano od kandydata będącego adwokatem, radcą prawnym i biegłym rewidentem.

¹ Doradca restrukturyzacyjny w Zimmerman Filipiak Restrukturyzacja S.A., radca prawny w Zimmerman i Wspólnicy sp.k.

² Aplikant radcowski w Zimmerman i Wspólnicy sp.k.

³ Ustawa z 15.06.2007 r. o licencji syndyka (tekst jedn.: Dz.U. z 2014 r., poz. 776 ze zm.), dalej jako: „u.l.s.”.

⁴ Ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (tekst jedn.: Dz.U. z 2015 r., poz. 233 ze zm.), dalej jako: „p.u.n.”.

- 4) niefigurowanie w wykazie osób, wobec których orzeczono na podstawie Prawa upadłościowego zakaz prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji reprezentanta lub pełnomocnika przedsiębiorcy, członka rady nadzorczej i komisji rewizyjnej w spółce akcyjnej, z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółdzielni;
- 5) nieusunięcie przez sąd na podstawie Rozporządzenia Prezydenta RP – Prawo upadłościowe z powodu nie- należytego pełnienia obowiązków syndyka¹⁰.

Listy kandydatów na syndyków prowadzili prezesi sądów okręgowych. Wpis na nie następował na podstawie zgłoszenia osoby ubiegającej się o wpis po wykazaniu, że spełnia kwalifikacje lub warunki wymagane w analizowanym tu rozporządzeniu. Prowadzenia list zaprzestano wraz z wejściem w życie u.l.s. – zgodnie z art. 24 tej ustawy.

Osoby, które spełniały wymagania określone w rozporządzeniu ministra sprawiedliwości i dzięki temu pełniły obowiązki syndyka w trwających wówczas postępowaniach, wraz z wejściem w życie u.l.s. nie zostały zobligowane do uzyskania licencji. Zgodnie bowiem z art. 23 ww. ustawy osoby te, jeżeli zostały ustanowione syndykami w postępowaniach upadłościowych przed dniem jej wejścia w życie, sprawują swoją funkcję do czasu ich zakończenia. Tym samym ustawodawca dał prymat zasadzie ciągłości postępowania upadłościowego¹¹ oraz zasadzie powołania syndyka do czasu jego zakończenia¹².

Wejście w życie u.l.s., co nastąpiło 10.10.2007 r., nie skutkowało automatycznie tym, że w postępowaniach upadłościowych wszczynanych po tej dacie na syndyków sądy upadłościowe mogły powoływać jedynie osoby legitymujące się odpowiednią licencją¹³. W art. 25 u.l.s. ustawodawca zastosował bowiem kolejną regulację intertemporalną, w myśl której do czasu uzyskania licencji syndyka, nie dłużej jednak niż przez trzy lata od dnia wejścia w życie u.l.s., osoby wpisane na listę prowadzoną przez prezesów sądów okręgowych na podstawie rozporządzenia ministra sprawiedliwości w sprawie szczególnych kwalifikacji oraz warunków wymaganych

¹⁰ Analizowane rozporządzenie ministra sprawiedliwości wskazywało również warunki, od spełnienia których uzależniano możliwość pełnienia funkcji syndyka przez osobę prawną. By było to możliwe, wszyscy członkowie zarządu tej osoby prawnej musieli spełniać wymagania wskazane w pkt 3-5, a dodatkowo co najmniej jeden z członków jej zarządu musiał posiadać kwalifikacje określone w pkt 1-2.

¹¹ Por. uzasadnienie do projektu ustawy o licencji syndyka, <http://bip.kprm.gov.pl/ftp/kprm/dokumenty/061013u3uz.pdf>, s. 7.

¹² Na istnienie tej zasady wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z 12.12.2012 r. (III CZP 80/12), OSNC 2013/6/73.

¹³ W dacie wejścia w życie u.l.s. nie była powołana komisja egzaminacyjna, przed którą osoby ubiegające się o licencję syndyka zdają egzamin. Zgodnie z art. 27 u.l.s. minister sprawiedliwości musiał ją powołać w terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy.

od kandydatów na syndyków upadłości mogły być powoływane do sprawowania funkcji w postępowaniu upadłościowym i naprawczym. *Ratio legis* dla przyjęcia tej regulacji leżało w konieczności zapewnienia czasu niezbędnego do powstania listy osób legitymujących się posiadaniem licencji syndyka¹⁴.

Z przytoczonego art. 25 u.l.s. wynika, iż w ciągu pierwszych trzech lat obowiązywania tej ustawy kształtował się wspomniany już wcześniej dualizm co do kwalifikacji osób powoływanych na syndyków w rozpoczynających się postępowaniach upadłościowych: w części z nich syndykami były osoby posiadające licencję, a w części nie. W praktyce powstał problem, jak rozstrzygać przypadki postępowań, w których przed upływem okresu przejściowego na syndyka wyznaczona została osoba bez licencji i która mimo upływu tego okresu licencji nie uzyskała. Problem sprowadzał się do rozstrzygnięcia zagadnienia, czy w takim przypadku syndyk wraz z upływem okresu przejściowego tracił uprawnienia do dalszego wykonywania swoich funkcji, czy też nie. Wątpliwości co do zasygnalizowanej kwestii potęgował również sposób redakcji art. 25 u.l.s., w którym z jednej strony nie określono, jaki skutek dla dalszego wykonywania funkcji syndyka w toczącym się postępowaniu upadłościowym miało nieuzyskanie przez niego licencji przed upływem okresu przejściowego, a z drugiej strony nie określono wprost, czy powołanie na syndyka w trybie art. 25 u.l.s. rozciągało się na całe postępowanie upadłościowe, niezależnie od uzyskania licencji przed upływem wspomnianego okresu.

Ostatecznej odpowiedzi na zaistniałe zagadnienie prawne udzielił Sąd Najwyższy w uchwale z 12.12.2012 r.¹⁵. W przywołanym judykacie stwierdzono, iż osoba powołana do wykonywania funkcji syndyka na podstawie artykułu 25 u.l.s., która mimo upływu okresu przejściowego nie uzyskała licencji, nie traciła z tego powodu uprawnień do dalszego wykonywania swojej funkcji w postępowaniu upadłościowym, w którym powierzono jej wykonywanie czynności. U podstaw tego rozstrzygnięcia legły dwie wspomniane już zasady: zasada ciągłości postępowań oraz zasada powołania syndyka do czasu zakończenia postępowania upadłościowego. W ich kontekście następstwa wprowadzenia art. 25 u.l.s. powinny być rozumiane w ten sposób, że powołanie do sprawowania funkcji syndyka oznacza faktycznie powierzenie takiej osobie uprawnień syndyka, a zatem podmiotu posiadającego kompetencje wynikające z przepisów prawa upadłościowego. Poza tym zdaniem

¹⁴ Por. *Uzasadnienie...*, s. 7.

¹⁵ Uchwała SN z 12.12.2012 r. (III CZP 80/12), OSNC 2013/6/73.

Sądu Najwyższego nie bez znaczenia dla oceny analizowanego zagadnienia była też okoliczność, że przepisy p.u.n. zawierają zamknięty katalog przypadków, kiedy funkcja syndyka ustaje – nie ma wśród nich regulacji przewidującej jako podstawę do odwołania syndyka nieposiadającego licencji z powodu jej niezyskania.

Artykuł 25 u.l.s. nie jest jedyną regulacją o charakterze przejściowym, odnoszącą się do problematyki powołania w postępowaniach upadłościowych wszczętych już po wejściu w życie u.l.s. syndyków bez licencji. Innym tego typu przepisem jest art. 2 ustawy o zmianie ustawy o licencji syndyka¹⁶. Zgodnie z ust. 1 ww. artykułu do czasu uzyskania licencji syndyka, nie dłużej jednak niż przez dziewięć miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej¹⁷, osoby wpisane na listę mogły być powoływane do sprawowania funkcji w postępowaniach upadłościowych i naprawczym. W przeciwieństwie do regulacji z art. 25 u.l.s., ustawodawca w ust. 2 stwierdził wprost, iż syndycy powołani na podstawie określonej w art. 2 ust. 1 ustawy nowelizującej z 29.10.2010 r. sprawują swoją funkcję aż do czasu zakończenia postępowań upadłościowych, w których zostali powołani. Zatem w postępowaniach upadłościowych ogłoszanych po 10.10.2010 r. również można spotkać syndyków sprawujących swoje funkcje mimo braku licencji – pod warunkiem jednak, że do powołania doszło na podstawie art. 2 ww. ustawy, a przy tym najpóźniej 4.10.2011 r. (tj. 9 miesięcy od dnia wejścia w życie nowelizacji z 29.10.2010 r.).

REGULACJE INTERTEMPORALNE ZAWARTE W U.L.S. CO DO WYMAGAŃ STAWIANYCH KANDYDATOM NA SYNDYKÓW

Uchwalając u.l.s., ustawodawca dokonał również zmian w zakresie katalogu wymagań, od spełnienia których uzależniona jest możliwość pełnienia przez dane osoby funkcji syndyka w postępowaniach upadłościowych. W stosunku do przepisów rozporządzenia ministerialnego w sprawie szczególnych kwalifikacji oraz warunków wymaganych od kandydatów na syndyków upadłości katalog ten został poszerzony. Wraz z wejściem w życie u.l.s. wymagania te były następujące:

- 1) posiadanie obywatelstwa państwa członkowskiego Unii Europejskiej, Konfederacji Szwajcarskiej lub państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym;
- 2) znajomość języka polskiego w zakresie niezbędnym do wykonywania czynności syndyka; posiadanie pełnej

¹⁶ Ustawa z 29.10.2010 r. o zmianie ustawy o licencji syndyka (Dz. U. nr 239, poz. 1590).

¹⁷ Ustawa weszła w życie 4.01.2011 r.

zdolności do czynności prawnych; ukończenie wyższych studiów i uzyskanie tytułu magistra lub równorzędnego w państwie, o którym mowa w pkt 1;

- 3) posiadanie nieposzlakowanej opinii;
- 4) w okresie 15 lat przed złożeniem wniosku o licencję syndyka przez co najmniej 3 lata zarządzanie majątkiem upadłego, przedsiębiorstwem lub jego wyodrębnioną częścią w Rzeczypospolitej Polskiej lub państwie, o którym mowa w pkt 1;
- 5) niekaralność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe; nieposiadanie statusu podejrzanego albo oskarżonego o przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe; niewpisanie do rejestru dłużników niewypłacalnych Krajowego Rejestru Sądowego;
- 6) złożenie z pozytywnym wynikiem egzaminu przed komisją egzaminacyjną powołaną przez ministra sprawiedliwości oraz
- 7) zdolność ze względu na stan zdrowia do wykonywania czynności syndyka.

De lege lata katalog ten pozostaje aktualny za wyjątkiem ostatniego z wymienionych punktów.

Regulacje intertemporalne odnoszące się do poruszanej tu kwestii kształtują się identycznie jak w przypadku samej licencji syndyka. Jest tak dlatego, że łączne spełnienie wymienionych kryteriów warunkuje uzyskanie licencji, co wynika z redakcji art. 3 ust. 1 u.l.s. *in principio*: „licencję syndyka może uzyskać osoba fizyczna, która: (...)”, zaś uzyskanie licencji warunkuje z kolei możliwość wykonywania czynności syndyka w ogóle (art. 2 u.l.s., art. 157 ust. 1 oraz ust. 2 p.u.n.). Jedynym szczególnym, przejściowym przepisem regulującym wyłącznie problematykę kryteriów warunkujących uzyskanie licencji syndyka jest art. 26 u.l.s. Zgodnie z nim od osób, które w dniu wejścia w życie u.l.s. posiadały pięcioletnią praktykę w sprawowaniu funkcji syndyka, zarządcy lub nadzorcy sądowego w postępowaniach upadłościowym, układowym i naprawczym oraz przed 1990 r. ukończyły wyższe studia i uzyskały dyplom inżyniera, nie wymaga się spełnienia warunku w postaci ukończenia wyższych studiów i uzyskania tytułu magistra lub równorzędnego w państwie Unii Europejskiej, Konfederacji Szwajcarskiej lub państwie członkowskim Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym.

OBOWIĄZEK POSIADANIA POLISY OC

Drugą zasadniczą zmianą w zakresie zasad pełnienia funkcji syndyka, wprowadzoną do porządku prawnego na mocy u.l.s., było nałożenie na syndyków obowiązku

ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone przy wykonywaniu czynności osobiście lub przez pełnomocnika. Jego istnienie wynika z treści art. 156 ust. 4 p.u.n.

Pierwotnie obowiązek ten nie był przewidziany w przepisach p.u.n. Jak wskazano w uzasadnieniu do projektu ustawy o licencji syndyka, na potrzebę wprowadzenia instytucji obowiązkowego ubezpieczenia zwracały uwagę praktycznie wszystkie podmioty uczestniczące w postępowaniu upadłościowym, ze względu na materialną odpowiedzialność osoby powołanej do pełnienia funkcji za podejmowane w ramach tego postępowania czynności w trosce o realizację ewentualnych roszczeń z tego tytułu, a jednocześnie ochronę osób zobowiązanych¹⁸. W przeciwieństwie jednak do zagadnień intertemporalnych związanych z licencją syndyka w przypadku problematyki zakresu podlegania przez syndyków obowiązkowi ubezpieczenia OC ustawodawca nie zawarł przepisów międzyczasowych, które kwestię tę rozstrzygałyby wprost. Na tym tle powstaje więc spór, czy syndycy powołani według starych przepisów, kiedy ww. obowiązek nie istniał, wraz z wejściem w życie u.l.s. i dodanego na jej mocy art. 156 ust. 4 p.u.n. zobowiązani byli wykupić polisę już na potrzeby postępowań toczących się, w których wykonywali swoje funkcje, czy też obowiązek ten rozciągał się na te postępowania upadłościowe, w których syndyków dopiero powoływano. W ocenie autorów przedmiotowego artykułu prawidłowe jest stanowisko drugie.

W orzecznictwie TK utrwalili się poglądy¹⁹, według którego zakres obowiązywania przepisu należy analizować funkcjonalnie, tj. w ścisłym związku z jego stosowaniem w czasie. Ujęcie to ma szczególne znaczenie wówczas, gdy brak przepisów intertemporalnych (co ma miejsce w przypadku wprowadzenia do systemu prawnego obowiązku posiadania przez syndyków ubezpieczenia OC). Przyjmuje się, że wówczas nie zachodzi brak regulacji kwestii intertemporalnej (luka co do przepisów intertemporalnych), lecz sytuacja taka przesądza o bezpośrednim skutku ustawy nowej²⁰ (jako zasady, od której jednak są wyjątki). Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu jednego z orzeczeń stwierdził: „Milczenie ustawodawcy co do reguły intertemporalnej należy uznać za przejaw jego woli bezpośredniego działania nowego prawa, chyba że przeciw jej zastosowaniu przemawiają ważne racje systemowe lub aksjologiczne”²¹.

Pojęcie „bezpośredniego działania ustawy nowej” w doktrynie – na tle przepisów wprowadzających kodeks cywilny – wyjaśnił Aleksander Wolter. Zdaniem tego autora, powyższa zasada oznacza, że do stosunku prawnego powstałego przed dniem wejścia w życie nowej ustawy (czy też mówiąc szerzej – do stanu faktycznego zaistniałego przed wejściem w życie takiej ustawy) ustawa ta ma być stosowana na przyszłość, tj. od dnia jej wejścia w życie²². Zasady tej nie da się jednak zastosować wprost do stanów faktycznych objętych przepisami prawa upadłościowego i naprawczego. Wynika to z faktu, iż przepisy te zawierają również normy o charakterze proceduralnym, regulujące ciąg czynności sądu, sędziego-komisarza, syndyka, upadłego, organów wierzycielskich i samych wierzycieli, podejmowanych w celu zlikwidowania majątku niewypłacalnego dłużnika i przeznaczenia go na zaspokojenie roszczeń wierzycieli – jeżeli ogłoszono upadłość w opcji likwidacyjnej. Zatem nie są to przepisy, które regulują proste stosunki prawne – są to przepisy często formalne, bezwzględnie obowiązujące, należące do grupy przepisów prawa procesowego cywilnego²³. Już w cytowanym wcześniej orzeczeniu z 8 listopada 2006 r.²⁴ Trybunał Konstytucyjny wskazał, że w razie braku przepisów intertemporalnych sąd i inne organy stosujące prawo muszą kwestię kolizji norm prawnych w czasie rozstrzygnąć w procesie stosowania prawa, mając wybór między zasadą dalszego działania ustawy dawnej i zasadą bezpośredniego działania ustawy nowej. Jeżeli przeciw zastosowaniu drugiej z ww. zasad przemawiają ważne racje systemowe lub aksjologiczne, wówczas mimo dokonanej nowelizacji dla oceny istniejących stosunków prawnych nie należy stosować przepisów ustawy nowej.

W doktrynie postępowania cywilnego wyróżnia się trzy szczególne systemy unormowania stosunku nowych przepisów proceduralnych do przepisów dotychczasowych²⁵:

²² Por. A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2001, s. 90. Dla zobrazowania zasady bezpośredniego działania ustawy nowej analizie warto poddać następujący, hipotetyczny stan faktyczny: strony zawarły umowę najmu lokalu na czas określony, trwający 5 lat. W dacie zawarcia tej umowy nie obowiązywały żadne przepisy, które w sposób bezwzględnie obowiązujący regulowałyby problematykę daty płatności czynszu. Strony więc ustaliły, że czynsz płatny będzie co miesiąc, do 15 dnia każdego miesiąca. Po drugim roku obowiązywania umowy najmu w życie weszła ustawa, wprowadzająca imperatywny przepis, w myśl którego w umowach najmu zawartych na czas określony czynsz musi być płatny najpóźniej do 10 dnia każdego miesiąca. Poddanie ww. stanu faktycznego zasadzie bezpośredniego działania ustawy nowej oznacza, że od daty (nie wcześniej) wejścia w życie ustawy nowej będzie musiał płacić czynsz najpóźniej do 10 każdego miesiąca, mimo że w umowie strony przewidziały termin dłuższy. Jednak płatność czynszów dokonana w pierwszych dwóch latach obowiązywania umowy, czyli w 15 dniu każdego miesiąca, będzie skuteczna (gdyż w dacie ich uiszczania nowe przepisy nie obowiązywały, a ich zastosowanie wprost do płatności czynszów z okresu dwóch pierwszych lat obowiązywania umowy stanowiłoby naruszenie zasady zakazu retroaktywności prawa).

²³ Postępowanie upadłościowe jest jednym z rodzajów postępowania cywilnego, tak: H. Pietrzkowski, *Metodyka pracy sędziego w sprawach cywilnych*, Warszawa 2014, s. 100.

²⁴ K 30/06, OTK 2006, nr 10A, poz. 149.

²⁵ Por. J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapiere, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2014, s. 37.

¹⁸ Por. *Uzasadnienie...*, s. 5.

¹⁹ Zob. orzeczenie TK z 11.4.1994 r. (K 10/93), OTK 1994, nr 1, poz. 7.

²⁰ Por. B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012, komentarz do art. 2, nb. 9, Legalis.

²¹ Zob. orzeczenie z 8.11.2006 r. (K 30/06), OTK 2006, nr 10A, poz. 149.

- zasadę jednolitości postępowania, w myśl której postępowania wcześniej wszczęte mają być zakończone w całości według przepisów obowiązujących w chwili ich wszczęcia;
- zasadę stadiów postępowania, w myśl której nowe przepisy proceduralne stosuje się do spraw wcześniej wszczętych dopiero z chwilą wejścia sprawy w następne stadium postępowania (za odrębne stadium uważa się zazwyczaj postępowanie w poszczególnych instancjach), zaś w przypadku wejścia w życie noweli w czasie, gdy dane postępowanie było zawieszona (co jednak nie może mieć miejsca w postępowaniu upadłościowym) – za nowe stadium uważa się także postępowanie po jego podjęciu;
- zasadę czynności procesowych, według której przepisy nowej ustawy stosuje się do wszystkich spraw niezależnie od daty ich wszczęcia, z tym zasadniczym wyjątkiem, że w sprawach będących w toku stosowanie nowych przepisów ogranicza się do czynności dokonywanych już po wejściu w życie ustawy nowej.

Kolejne nowelizacje przepisów prawa upadłościowego prowadzą do wniosku, iż jako zasadę rozstrzygnięcia kolizji w czasie norm je tworzących ustawodawca stosował zasadę jednolitości postępowania. I tak, w art. 536 p.u.n. zawarto regulację, że w sprawach, w których ogłoszono upadłość przed dniem wejścia w życie p.u.n., stosuje się dotychczasowe przepisy²⁶. W art. 5-6 ustawy o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym²⁷ zastosowano identyczną regułę intertemporalną. W ustawie o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych²⁸, nowelizującej przepisy p.u.n. dotyczące tzw. upadłości konsumenckiej, również ustanowiono zasadę, że do postępowań upadłościowych wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej, wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ww. ustawy, stosuje się przepisy dotychczasowe.

Taka konsekwencja ustawodawcy jest zrozumiała, ponieważ postępowanie upadłościowe w opcji likwidacyjnej, z uwagi na wywoływane przez siebie skutki (przede wszystkim wskazać tu należy na utratę przez upadłego

prawa zarządu jego majątkiem tworzącym masę upadłości, nieważność czynności prawnych upadłego dotyczących mienia wchodzącego do masy upadłości, wobec którego utracił on prawo zarządu, wygaśnięcie większości umów zawartych przez upadłego przed ogłoszeniem upadłości, umorzenie postępowań egzekucyjnych dotyczących majątku upadłego wraz z uprawomocnieniem się postanowienia o ogłoszeniu upadłości, czy też możliwość wszczęcia postępowań cywilnych i administracyjnych dotyczących masy upadłości wyłącznie przez syndyka lub przeciwko niemu), powinno być traktowane jako postępowanie jednolite, stanowiące zamkniętą całość, prowadzone od momentu jego wszczęcia do chwili prawomocnego zakończenia według tych samych przepisów, niezależnie od tego, czy w czasie jego trwania zajdą zmiany legislacyjne²⁹. Przyjęcie jako zasady, że zmiany prawa upadłościowego nie mają bezpośredniego zastosowania do postępowań prowadzonych w dacie ich wejścia w życie, wzmacnia pewność obrotu prawnego, zapobiegając zaskakiwaniu podmiotów w postępowaniach tych uczestniczących. Poza tym nie bez znaczenia jest tu również fakt, że przebieg postępowania upadłościowego musi być z góry przez syndyka zaplanowany. Zgodnie z art. 306 p.u.n. w terminie miesiąca od dnia ogłoszenia upadłości syndyk musi przygotować plan likwidacyjny oraz preliminarz wydatków, a więc musi on – przy uwzględnieniu przepisów p.u.n. obowiązujących w dacie ogłoszenia upadłości – przygotować swoisty scenariusz przebiegu postępowania w przyszłości. Mając pewność, że w toku tego postępowania nie zmienią się przepisy, syndyk może procedować według przygotowanego planu w terminach w nim wskazanych, co sprzyja sprawności postępowania i w efekcie jest korzystne dla wierzycieli. W przeciwnym wypadku praktycznie każda zmiana w prawie upadłościowym wiązałyby się z koniecznością daleko idących modyfikacji planu likwidacyjnego, powodując przewlekłość postępowania, a w dalszej perspektywie wzrost jego kosztów i niezrealizowanie dyrektywy płynącej z art. 2 ust. 1 p.u.n. **Zatem w świetle powyższych ogólnych reguł należy przyjąć, iż obowiązek posiadania przez syndyków umowy ubezpieczenia OC nie dotyczył tych osób, które w dacie wejścia w życie tego obowiązku (10.10.2007 r.) były już ustanowione syndykami w postępowaniach wówczas toczących się.**

W przepisach u.l.s. ustawodawca również zastosował zasadę jednolitości postępowania, na co wskazuje treść powołanego już wcześniej art. 23 ust. 1, zgodnie z którym syndyk, nadzorca sądowy lub zarządca i ich zastępcy, ustanowieni w postępowaniach układowym oraz

²⁶ W doktrynie wprost wskazano, że art. 536 p.u.n. jest wyrazem jednolitości (jedności) postępowania upadłościowego, por. S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2013, komentarz do art. 536, nb. 1, Legalis.

²⁷ Ustawa z 6.03.2009 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2009 r., nr 53, poz. 434).

²⁸ Ustawa z 29.08.2014 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2014 r., poz. 1306).

²⁹ Chyba że ustawodawca wprost wskaże, że nowe przepisy znajdują zastosowanie do postępowań wszczętych przed ich uchwaleniem.

upadłościowym albo naprawczym przed dniem wejścia w życie ustawy, sprawują swoją funkcję do czasu zakończenia tych postępowań, a tymczasowy nadzorca sądowy oraz zarządca przymusowy – do czasu wydania postanowienia w przedmiocie ogłoszenia upadłości. Analiza tego przepisu pozwala sformułować tezę, iż pośrednio wprowadził on zasadę, że wdrażanie w życie nałożonego na syndyków nowego obowiązku w postaci wykupienia polisy OC winno przebiegać z uwzględnieniem zasady jednolitości postępowania upadłościowego. Artykuł 23 ust. 1 u.l.s. nie ogranicza bowiem zakresu swojego zastosowania wyłącznie do obowiązku posiadania przez syndyków licencji, lecz wprowadza ogólną zasadę, zgodnie z którą regulacje nią wprowadzone (zatem także i obowiązek posiadania przez syndyków ubezpieczenia OC) nie dotyczą syndyków pełniących swoje funkcje w postępowaniach będących w toku w dacie wejścia w życie u.l.s., skoro ci swoje funkcje mają sprawować do czasu ich zakończenia. Teza ta znajduje zresztą dodatkowe potwierdzenie, jeśli uwzględni się zasadę powoływania syndyka do czasu zakończenia postępowania upadłościowego.

Do przepisów p.u.n., zmienionych częściowo w związku z uchwaleniem u.s.l., nie wprowadzono regulacji przewidującej jako podstawę do odwołania syndyka nieposiadającego licencji faktu jej nieuzyskania. Ta sama ustawa nie wprowadziła również jako podstawy do odwołania syndyka okoliczności w postaci niezawarcia przez niego umowy ubezpieczenia OC. Jakkolwiek zatem próba odwołania syndyka w powyższej sytuacji musiałaby być uzasadniona dokonaniem rozszerzającej wykładni art. 170 ust. 1 p.u.n., wskazującego *expressis verbis* przypadki, kiedy sąd może odwołać syndyka, a która z uwagi na quasi-karny charakter ww. przepisu nie jest dopuszczalna. To z kolei oznacza, że przyjęcie, iż obowiązek zawarcia przez syndyków umowy ubezpieczenia OC rozciągał się także na postępowania wszczęte przed dniem wejścia w życie u.s.l., byłoby równoznaczne z akceptacją praktyki legislacyjnej, polegającej na wprowadzaniu do systemu prawnego norm pustych, których naruszenie nie wiązałoby się z jakąkolwiek sankcją: cywilną, karną czy też dyscyplinarną. Wszak skoro nie można odwołać syndyka wykonującego już swoją funkcję w trwającym postępowaniu upadłościowym mimo niezawarcia przez niego wspomianej umowy, to w takim przypadku poddawanie sytuacji prawnej takiego syndyka bezpośredniemu działaniu ustawy nowej (tu: u.s.l.) byłoby bezcelowe³⁰.

³⁰ Fakt, że *de lege lata* niezawarcie przez syndyka umowy ubezpieczenia OC wciąż nie jest podstawą do jego odwołania, nie osłabia zaprezentowanej argumentacji. Należy bowiem zauważyć, iż osoba legitymująca się licencją syndyka, która umowy takiej nie zawarła, nie zostanie po prostu powołana do

Stanowisko autorów odnośnie do stosowania normy art. 156 ust. 4 p.u.n. wyłącznie na przyszłość znajduje potwierdzenie także przy uwzględnieniu reguły wykładni logicznej, a konkretniej reguły wnioskowania „z celu na środki”. Schemat rozumowania przy zastosowaniu rzeczony reguły polega m.in. na przyjęciu, że jeżeli prawo dopuszcza określone zachowanie lub osiągnięcie określonego celu, to tym samym dopuszczalne jest również podjęcie określonego zachowania prowadzącego do osiągnięcia tego celu³¹. Zatem jeżeli w art. 23 ust. 1 u.l.s. ustawodawca zezwolił na to, by syndycy ustanowieni w postępowaniach upadłościowych wszczętych przed dniem wejścia w życie u.l.s. (i którzy z obiektywnych przyczyn nie mieli wówczas zawartej umowy ubezpieczenia OC – co należy w tym miejscu powtórzyć) sprawowali swoją funkcję do czasu zakończenia tych postępowań, to tym samym dopuszczalne jest zachowanie takich syndyków, polegające na zaniechaniu zawarcia przez nich umowy ubezpieczenia OC – po to, by możliwe było zrealizowanie celu wyznaczonego przez ustawodawcę w ww. przepisie (czyli wypełnienie funkcji syndyka aż do czasu zakończenia postępowania). Zaprezentowana wykładnia nie jest przeto obarczona błędem logicznym, gdyż pojęcie „zachowanie”, którym teoria prawa posługuje się przy charakterystyce wnioskowania „z celu na środki”, ma szersze znaczenie niż pojęcie „zaniechanie”. Zachowanie może być bowiem aktywne (a więc może przybrać postać działania) bądź pasywne (czyli może przybrać postać zaniechania).

Również argumenty celowościowe nie dają podstaw do odstąpienia od wykładni przyjętej w niniejszym artykule. Z uzasadnienia projektu u.l.s. nie wynika bowiem, by wolą ustawodawcy było rozciągnięcie zakresu zastosowania art. 156 ust. 4 p.u.n. na postępowania będące w toku w dacie wejścia w życie nowelizacji³².

Reasumując, intertemporalne zasady stosowania art. 156 ust. 4 p.u.n. przedstawiają się podobnie jak zasady stosowania przepisów regulujących instytucję licencji syndyka. Należy jednak zaznaczyć, iż powyższa kwestia nie była dotychczas przedmiotem szczegółowych rozważań w orzecznictwie i literaturze, co z kolei oznacza, iż niewykluczone są stanowiska odmienne od zaprezentowanego w publikowanym artykule.

wykonywania czynności syndyka w danym postępowaniu. W tym widoczny jest praktyczny aspekt przyjęcia zasady, że obowiązek zawarcia umowy ubezpieczenia OC rozciąga się wyłącznie na przyszłość. Poza tym wraz z wejściem w życie ustawy Prawo restrukturyzacyjne zmieniony zostanie art. 170 ust. 1 p.u.n. – syndyk, który nie złożył do akt postępowania dokumentu potwierdzającego zawarcie przez niego umowy ubezpieczenia OC, może być odwołany przez sąd upadłościowy. Zatem powyższa argumentacja znajduje dodatkowe uzasadnienie w wykładni historycznej (o skutkach wejścia w życie prawa restrukturyzacyjnego szerzej w dalszej części artykułu).

³¹ Por. T. Stawecki, P. Winczorek, *Wstęp do prawoznawstwa*, Warszawa 2003, s. 180 i n.

³² Por. *Uzasadnienie...*, s. 5.

LICENCJA SYNDYKA – NADCHODZĄCE ZMIANY W PRAWIE UPADŁOŚCIOWYM I RESTRUKTURYZACYJNYM

Ustawą z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne³³, która wejdzie w życie 1.01.2016 r., wprowadzone zostaną zmiany w uregulowaniu instytucji licencji syndyka oraz obowiązku podlegania ubezpieczeniu odpowiedzialności cywilnej. Na zakończenie prowadzonych tu rozważań warto im się przyjrzeć.

Licencja syndyka przekształcona zostanie w licencję doradcy restrukturyzacyjnego³⁴, uprawniającą do wykonywania funkcji syndyka w postępowaniu upadłościowym, funkcji nadzorcy i zarządcy w postępowaniu restrukturyzacyjnym³⁵, zarządcy w egzekucji przez zarząd przymusowy na podstawie ustawy Kodeks postępowania cywilnego³⁶, a ponadto do wykonywania czynności doradztwa restrukturyzacyjnego. Zgodnie z art. 453 ust. 2 p.r. do osób, które jeszcze pod rządami u.s.l. zdały egzamin na licencję syndyka i złożyły wniosek o przyznanie im tej licencji, który jednak przed dniem wejścia w życie p.r. nie zostanie rozpatrzony, zastosowanie znajdą już znowelizowane przepisy. Analogiczną zasadę przyjęto również w przypadku osób ubiegających się o licencję syndyka, które egzamin złożyły jeszcze przed dniem wejścia w życie p.r. – osoby te będą uprawnione do ubiegania się o licencję doradcy restrukturyzacyjnego (por. art. 453 ust. 3 p.r.). W odniesieniu natomiast do obowiązku posiadania przez syndyków zawartej umowy ubezpieczenia OC zmiana nie ma daleko idącego charakteru. Zgodnie z art. 156 ust. 4 zd. 1 prawa upadłościowego³⁷ syndyk niezwłocznie, nie później niż wraz z podjęciem pierwszej czynności przed sądem lub sędzią-komisarzem, będzie zobligowany zło-

żyć do akt postępowania dokument potwierdzający zawarcie umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone w związku z pełnieniem funkcji. Zmiana ta będzie bardziej wyrazem sformalizowania kształtującej się w ostatnich latach praktyki, polegającej na przedkładaniu przez syndyków do akt postępowania kopii posiadanych polis OC³⁸. Niewykonanie obowiązku określonego w art. 156 ust. 4 prawa upadłościowego będzie podstawą do odwołania syndyka przez sąd upadłościowy – po uprzednim bezskutecznym upływie tygodniowego terminu do jego uzupełnienia.

Rodzi się oczywiście pytanie, jak na postępowania upadłościowe będące w toku 1.01.2016 r. wpłyną opisane zmiany. Analiza art. 448 i n. p.r. skłania do wniosku, że także nadchodząca nowelizacja uwzględni zasadę jednolitości postępowań. I tak, w sprawach, w których przed dniem wejścia w życie p.r. wpłynął wniosek o ogłoszenie upadłości, zastosowanie znajdą przepisy dotychczasowe (por. art. 449 p.r.). Analogiczne zasady przyjęto w sprawach, w których przed dniem wejścia w życie nowelizacji wpłynęły wnioski o zmianę układu lub uchylenie układu, a postanowienie w tym przedmiocie nie zostanie wydane (art. 450 p.r.), oraz w sprawach, w których przed dniem wejścia w życie p.r. przedsiębiorca złożył oświadczenie o otwarciu postępowania naprawczego. Bezpośredniemu działaniu ustawy nowej poddane zostaną jedynie zdarzenia prawne, które miały miejsce przed dniem wejścia w życie p.r. – ale wyłącznie w zakresie przepisów o skutkach wszczęcia postępowania restrukturyzacyjnego co do osoby, majątku i zobowiązań dłużnika lub upadłego, a co wynika wprost z treści art. 448 p.r. Dla praktyki regulacje te oznaczają zatem, że sytuacja syndyków powołanych w postępowaniach upadłościowych toczących się w dniu wejścia w życie p.r. (nie wyłączając również postępowań wszczętych jeszcze przed upływem okresów przejściowych wskazanych w u.l.s.), w tych postępowaniach zmiana nie ulegnie – w szczególności nie będzie możliwe odwołanie syndyka z tego tylko powodu, że do akt nie zostanie przedłożony dokument potwierdzający zawarcie przez niego umowy ubezpieczenia OC.

³³ Ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz. U. z 2015 r. poz. 978), dalej jako: „p.r.”.

³⁴ Zmieniony zostanie również tytuł ustawy o licencji syndyka – na ustawę o licencji doradcy restrukturyzacyjnego.

³⁵ Postępowanie restrukturyzacyjne będzie prowadzone w jednym z czterech rodzajów postępowań: w postępowaniu o zatwierdzenie układu, w przyspieszonym postępowaniu układowym, w postępowaniu układowym oraz w postępowaniu sanacyjnym.

³⁶ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r., poz. 101 ze zm.).

³⁷ Wraz z wejściem w życie p.r. zmieniony zostanie również tytuł ustawy „prawo upadłościowe i naprawcze” na „prawo upadłościowe”.

³⁸ Co do istnienia takiej praktyki patrz J. Sławek, *Syndyk...*, s. 19.